

PEŁNOMOCNICTWO W PRAWIE POLSKIM

Paweł Widerski

MONOGRAFIE

PEŁNOMOCNICTWO W PRAWIE POLSKIM

Paweł Widerski

MONOGRAFIE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 10 maja 2018 r.

Recenzent

Dr Łukasz Zamojski

Wydawca

Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący

Paulina Staniszevska

Opracowanie redakcyjne

Dagmara Wachna

Łamanie

Wolters Kluwer Polska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2018

ISBN 978-83-8124-636-1

ISSN 1897-4392

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Niniejszą monografię dedykuję córeczce Łucji

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Przedmowa.....	17
Wstęp.....	19
Rozdział I	
Rozwój i pojęcie pełnomocnictwa	29
1. Uwagi wprowadzające	29
2. Umieszczenie pełnomocnictwa na tle szeroko pojętego zastępstwa	31
2.1. Natura przedstawicielstwa	31
2.2. Zastępca pośredni	39
2.3. Organ osoby prawnej	42
2.4. Przedstawiciel ustawowy	48
2.5. Osoba czynna w lokalu przedsiębiorstwa	51
2.6. Osoby wykonujące czynności faktyczne za kogoś innego	58
3. Pojęcie pełnomocnictwa	68
3.1. Pełnomocnictwo cywilne materialne	68
3.1.1. Rys historyczny	68
3.1.2. Pojęcie pełnomocnictwa cywilnego materialnego	71
3.2. Pełnomocnictwo cywilne procesowe	78
3.2.1. Rys historyczny	78
3.2.2. Pojęcie pełnomocnictwa cywilnego procesowego	80

3.3. Prokura	88
3.3.1. Rys historyczny	88
3.3.2. Pojęcie prokury	89

Rozdział II

Metodologiczne uwarunkowania siatki pojęciowej instytucji pełnomocnictwa w ujęciu interdyscyplinarnym.....	95
1. Uwagi wprowadzające	95
2. Pełnomocnictwo jako instytucja prawna.....	96
2.1. Pojęcie instytucji prawnej	96
2.2. Instytucja prawna pełnomocnictwa	102
3. Istota pełnomocnictwa	107
3.1. Koncepcja reguł konstytutywnych	107
3.2. Pojęcie istoty pełnomocnictwa	110
3.3. Funkcjonalna istota pełnomocnictwa	113
3.4. Strukturalna istota pełnomocnictwa	117
3.4.1. Struktura logiczna pojęcia typologicznego w kontekście strukturalnej istoty pełnomocnictwa.....	121
3.4.2. Dobór cech stanowiących treść pojęcia typologicznego w kontekście strukturalnej istoty pełnomocnictwa.....	126
3.4.3. Podział logiczny w kontekście strukturalnej istoty pełnomocnictwa.....	128

Rozdział III

Niekonstytutywne elementy konstrukcyjne pełnomocnictwa	133
1. Uwagi wprowadzające	133
2. Zakres podmiotowy pełnomocnictwa	135
2.1. Pełnomocnictwo cywilne materialne.....	135
2.2. Pełnomocnictwo cywilne procesowe	138
2.3. Prokura	144
3. Zakres przedmiotowy pełnomocnictwa	149
3.1. Pełnomocnictwo cywilne materialne.....	149
3.2. Pełnomocnictwo cywilne procesowe	154
3.3. Prokura	164
4. Forma pełnomocnictwa.....	168

4.1. Pełnomocnictwo cywilne materialne.....	168
4.2. Pełnomocnictwo cywilne procesowe	172
4.3. Prokura	179
5. Substytucja	182
5.1. Pełnomocnictwo cywilne materialne.....	182
5.2. Pełnomocnictwo cywilne procesowe	185
5.3. Prokura	189
6. Wygaśnięcie pełnomocnictwa	191
6.1. Pełnomocnictwo cywilne materialne.....	191
6.2. Pełnomocnictwo cywilne procesowe	198
6.3. Prokura	204

Rozdział IV

Relacja między pełnomocnictwem a stosunkiem

podstawowym	213
1. Uwagi wprowadzające	213
2. Stosunek podstawowy.....	215
2.1. Pojęcie stosunku podstawowego	215
2.2. Pojęcie stosunku podstawowego pełnomocnictwa	222
2.3. „Kauzalność” pełnomocnictwa.....	229
2.4. „Abstrakcyjność” pełnomocnictwa.....	232
2.5. Relacja między pełnomocnictwem a stosunkiem podstawowym	234
3. Samoistność pełnomocnictwa	265
3.1. Pojęcie samoistności pełnomocnictwa.....	265
3.2. Samoistność pełnomocnictwa w ogólności.....	269
3.3. Samoistność pełnomocnictwa <i>sensu stricto</i>	270
3.4. Wyjątki od samoistności pełnomocnictwa <i>sensu stricto</i>	280

Rozdział V

Charakter prawny udzielenia pełnomocnictwa	285
1. Uwagi wprowadzające	285
2. Udzielenie pełnomocnictwa jako czynność prawna upoważniająca.....	289
2.1. Pojęcie czynności prawnej upoważniającej	289
2.2. Typologia czynności prawnych upoważniających.....	305

2.3. Upoważniający charakter udzielenia pełnomocnictwa	327
3. Charakter prawny udzielenia pełnomocnictwa <i>sensu stricto</i>	331
3.1. Koncepcje określające charakter prawny udzielenia pełnomocnictwa	331
3.2. Udzielenie pełnomocnictwa jako jednostronna czynność prawna	334
3.3. Udzielenie pełnomocnictwa jako jednostronna czynność prawna, której przesłanką skuteczności jest przyjęcie pełnomocnictwa przez pełnomocnika...	349
3.4. Udzielenie pełnomocnictwa jako dwustronna czynność prawna	360
3.5. Udzielenie pełnomocnictwa jako jednostronna czynność prawna lub umowa	373
4. Przyjęcie oświadczenia woli o udzieleniu pełnomocnictwa	380
4.1. Znaczenie przyjęcia oświadczenia woli o udzieleniu pełnomocnictwa	380
4.2. Charakter prawny przyjęcia oświadczenia woli o udzieleniu pełnomocnictwa.....	387
4.3. Forma przyjęcia oświadczenia woli o udzieleniu pełnomocnictwa	394
4.4. Skutki przyjęcia oświadczenia woli o udzieleniu pełnomocnictwa	396
5. Adresaci oświadczeń o udzieleniu i przyjęciu pełnomocnictwa	408
5.1. Koncepcje określające adresata oświadczenia o udzieleniu pełnomocnictwa.....	408
5.2. Oświadczenie woli o udzieleniu pełnomocnictwa złożone <i>ad incertas personas</i>	410
5.3. Oświadczenie woli o udzieleniu pełnomocnictwa niewymagające złożenia innej osobie.....	421
5.4. Oświadczenie woli o udzieleniu pełnomocnictwa złożone pełnomocnikowi lub osobie trzeciej, z którą pełnomocnik ma dokonać czynności prawnej.....	422

5.5. Oświadczenie woli o udzieleniu pełnomocnictwa złożone pełnomocnikowi	427
5.6. Adresat oświadczenia o przyjęciu pełnomocnictwa	434

Rozdział VI

Przykładowe typy pełnomocnictwa.....	439
1. Uwagi wprowadzające	439
2. Typy pełnomocnictwa w prawie materialnym.....	444
2.1. Pełnomocnictwo w prawie spółek handlowych.....	444
2.2. Pełnomocnictwo w prawie spółdzielczym.....	463
2.3. Pełnomocnictwo w prawie upadłościowym.....	467
2.4. Pełnomocnictwo w prawie wekslowym i czekowym ...	473
3. Typy pełnomocnictwa w prawie procesowym.....	481
3.1. Pełnomocnictwo w ogólnym postępowaniu administracyjnym	481
3.2. Pełnomocnictwo w postępowaniu przed Urzędem Patentowym.....	490
3.3. Pełnomocnictwo w postępowaniu sądowoadministracyjnym.....	498
3.4. Pełnomocnictwo w postępowaniu karnym.....	507
Zakończenie	519
Bibliografia.....	535
Wykaz aktów prawnych.....	605
Wykaz orzecznictwa.....	611

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

ABGB	- Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (austriacki kodeks cywilny z 1811 r.)
BGB	- Bürgerliches Gesetzbuch (niemiecki kodeks cywilny z 1896 r.)
Code civil	- francuski kodeks cywilny z 1804 r.
GB	- Handelsgesetzbuch (niemiecki kodeks handlowy z 1897 r.)
k.c.	- ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny, Dz.U. z 2017 r. poz. 459 ze zm.
KEPE	- Kodeks Etyki Prawników Europejskich (załącznik do uchwały nr 8/2010 IX Krajowego Zjazdu Radców prawnych z 6.11.2010 r.)
KERP	- Kodeks Etyki Radcy Prawnego (załącznik do uchwały nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z 22.11.2014 r.)
k.h.	- rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.06.1934 r. – Kodeks handlowy, Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.
Konstytucja RP	- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r., Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.
k.p.a.	- ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, Dz.U. z 2017 r. poz. 1257 ze zm.
k.p.c.	- ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. z 2018 r. poz. 155 ze zm.
k.p.k.	- ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. z 2017 r. poz. 1904 ze zm.
k.r.o.	- ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz.U. z 2017 r. poz. 682 ze zm.

k.s.h.	-	ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych, Dz.U. z 2017 r. poz. 1577 ze zm.
k.z.	-	Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań, Dz.U. Nr 82, poz. 598 ze zm.
p.p.s.a.	-	ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, Dz.U. z 2017 r. poz. 1369 ze zm.
pr. up.	-	ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe, Dz.U. z 2017 r. poz. 2344 ze zm.
p.w.p.	-	ustawa z 30.06.2000 r. – Prawo własności przemysłowej, Dz.U. z 2017 r. poz. 776 ze zm.
TFUE	-	Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 47
ustawa o CEIDG	-	ustawa z 6.03.2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy, Dz.U. poz. 647
ustawa o KRS	-	ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, Dz.U. z 2017 r. poz. 700 ze zm.
ZPO	-	Zivilprozessordnung (niemiecki kodeks postępowania cywilnego z 1950 r.)

Czasopisma i wydawnictwa promulgacyjne

ECR	-	European Court Reports
KPP	-	Kwartalnik Prawa Prywatnego
KSP	-	Krakowskie Studia Prawnicze
Mon. Pr.	-	Monitor Prawniczy
NP	-	Nowe Prawo
OSNC	-	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSP	-	Orzecznictwo Sądów Polskich.
OSPika	-	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
Pal.	-	Palestra
PiP	-	Państwo i Prawo
PPH	-	Przegląd Prawa Handlowego
Pr. Sp.	-	Prawo Spółek
PS	-	Przegląd Sądowy
PUG	-	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS	-	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
R. Pr.	-	Radca Prawny

SC	-	Studia Cywilistyczne
SPP	-	Studia Prawa Prywatnego
St. Prawn.	-	Studia Prawnicze
ZNUJ PWiOWI	-	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej

Inne

NSA	-	Naczelny Sąd Administracyjny
SA	-	Sąd Apelacyjny
SN	-	Sąd Najwyższy
TSUE	-	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (wcześniej Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich)
WSA	-	Wojewódzki Sąd Administracyjny

PRZEDMOWA

Niniejsza monografia stanowi skróconą i zaktualizowaną wersję rozprawy doktorskiej pt. *Istota pełnomocnictwa w prawie polskim*, obronionej w marcu 2016 r. na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, która w LII Konkursie „Państwa i Prawa” na najlepsze prace habilitacyjne i doktorskie z dziedziny nauk prawnych zdobyła drugą nagrodę.

Pragnę serdecznie podziękować promotorowi rozprawy doktorskiej – Panu Profesorowi Jackowi Widle za opiekę naukową, konstruktywne wskazówki, poświęcony czas i wszelką pomoc przy przygotowywaniu rozprawy. Składam również podziękowania recenzentom rozprawy – Panu Profesorowi Jackowi Gołaczyńskiemu i Panu Profesorowi Grzegorzowi Jędrejkowi oraz recenzentowi wydawniczemu – Panu Doktorowi Łukaszowi Zamojskiemu za poświęcony czas i cenne uwagi, które pomogły mi w nadaniu monografii ostatecznego kształtu.

Z całego serca dziękuję również moim najbliższym – Żonie Karolinie za cierpliwość, ogromną pomoc i motywację przy przygotowywaniu rozprawy doktorskiej, a także Rodzicom – Annie i Marcinowi oraz Siostram – Katarzynie i Monice za nieocenione wsparcie na każdym etapie rozwoju.

Paweł Widerski

Warszawa, maj 2018 r.

WSTĘP

Pełnomocnictwo jest bardzo interesującym fenomenem prawnym, tkwi ono bowiem bardzo głęboko w potrzebach życia codziennego. Zastępstwo, jako pomoc świadczona przez jedną osobę drugiej w różnego rodzaju działaniach, nie tylko tych prawnych, ale również społecznych czy też faktycznych, wydaje się być nieuniknione. Wynika to z różnych przyczyn, np. nadmiaru obowiązków, wymogu fachowości, nieporadności, czasowej nieobecności. Każdy podmiot powinien móc skorzystać z takiej pomocy na gruncie różnego rodzaju stosunków.

Już same uwarunkowania historyczne pełnomocnictwa w prawie rzymskim i jego tradycja prawna świadczą o tym, że ta instytucja czerpie swoje jurydyczne uzasadnienie z potrzeb życia codziennego. Teleologiczna racja istnienia pełnomocnictwa została dostrzeżona i przetransponowana na grunt prawa oraz dostosowana do jego potrzeb i wymagań. Pełnomocnictwo występuje w wielu gałęziach prawa, zarówno prywatnego, jak i publicznego.

W polskiej literaturze prawniczej pojawiły się książki, których przedmiotem były konkretne typy pełnomocnictwa. Spośród starszych opracowań poruszających tę problematykę należy wskazać następujące pozycje: J. Fabian, *Pełnomocnictwo*, Warszawa 1963; J. Sobkowski, *Pełnomocnictwo procesowe, jego istota, powstanie i wygaśnięcie*, Poznań 1967; Z. Krzemiński, *Pełnomocnik w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1971; J. Filipowski, *Adwokat w procesie cywilnym*, Warszawa 1973. Na uwagę zasługuje również studium S. Grzybowskiego, *Czynności prawne. Przedstawicielstwo [w:] System prawa cywilnego. Część ogólna*, t. I, red. S. Grzybowski, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1974

i B. Gawlika, *Przedstawicielstwo [w:] System prawa cywilnego. Część ogólna*, t. I, red. S. Grzybowski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1985. Jeżeli chodzi o nowsze publikacje, to problematyka pełnomocnictwa cywilnego procesowego poruszona została w pracach Z. Krzemińskiego, *Adwokat w procesie cywilnym z wyboru i z urzędu*, Kraków 1999 i M. Kaczyńskiego, *Pełnomocnik z urzędu w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2014. Kwestię pełnomocnictwa cywilnego materialnego omówiono w studium M. Pazdana, *Przedstawicielstwo [w:] System Prawa Prywatnego*, t. 2, *Prawo cywilne – część ogólna*, red. Z. Radwański, Warszawa 2008, a także w książce M. Smyka, *Pełnomocnictwo według kodeksu cywilnego*, Warszawa 2010. Problematyką prokury zajęli się T. Siemiątkowski (*Prokura w spółkach prawa handlowego*, Warszawa 1999) i J. Grykiel (*Powstanie prokury*, Warszawa 2008), pełnomocnictwa sądowoadministracyjnego M. Grego-Hoffmann (*Rola pełnomocnika w postępowaniu sądowoadministracyjnym*, Warszawa 2012), zaś pełnomocnictwa w postępowaniu administracyjnym A. Matan (*Zastępstwo procesowe w ogólnym postępowaniu administracyjnym*, Katowice 2001).

Wciąż brakuje jednak opracowania, które analizowałoby pełnomocnictwo jako takie, próbując uchwycić to, co na gruncie różnych gałęzi prawa i związanych z nimi prawniczych dyscyplin naukowych konstruuje byt prawny pełnomocnictwa. Pewne cechy pełnomocnictwa muszą być zmienne, tak że można mówić o różnych typach pełnomocnictwa, inne zaś muszą pozostać niezmiennione i to one sprawiają, że konkretna instytucja jest pełnomocnictwem, bez względu na gałąź prawa i rodzaj stosunków prawnych, do których się odnosi. Dostrzeżenie tego istotnego zarówno z punktu widzenia dogmatyki, jak i teorii prawa cywilnego zagadnienia stanowiło dla autora inspirację do podjęcia prac nad dysertacją będącą pierwowzorem niniejszej monografii.

Dotychczas nikt nie uczynił w jednym opracowaniu zasadniczym przedmiotem badań zarówno pełnomocnictwa materialnego cywilnego (art. 95–109 k.c.¹), jak i procesowego cywilnego (art. 86–97 k.p.c.²) oraz

¹ Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny, Dz.U. z 2017 r. poz. 459 ze zm.

² Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. z 2018 r. poz. 155 ze zm.

prokury (art. 109¹–109⁹ k.c.), podejmując próbę uchwycenia uniwersalnej dla wszystkich typów pełnomocnictwa w prawie polskim istoty, w konsekwencji zaś szeroko rozumianego opisanie pełnomocnictwa, nie tylko w sensie analitycznym, ale i fenomenologicznym oraz porządkującym. W tak zakreślonej optyce lokuje się więc cel niniejszej książki, którym jest określenie istoty i opisanie pełnomocnictwa w prawie polskim.

Główna teza monografii ma charakter inkluzyjny. Jest ona zawarta w pytaniu określającym problem badawczy: czym jest istota pełnomocnictwa w prawie polskim? To pytanie, mając na względzie wielość typów, mieści w sobie bowiem *implicite* założenie (twierdzenie), że każde pełnomocnictwo w systemie prawa polskiego ma wspólną istotę, bez względu na typ. Konieczność naukowego zbadania tego problemu wynika ze specyfiki pełnomocnictwa, które ma interdyscyplinarny charakter i występuje w całym systemie prawa polskiego. Istnieje więc potrzeba jego systemowego opracowania. Chodzi oczywiście o interdyscyplinarność w węższym tego słowa znaczeniu, ograniczającą się do poszczególnych prawniczych dyscyplin naukowych. Typy pełnomocnictwa są zawarte w rozmaitych aktach prawnych. Naturalną konsekwencją takiego ich rozmieszczenia jest to, że pełnomocnictwo stanowi przedmiot analiz różnych dyscyplin naukowych. Mówiąc o ujęciu interdyscyplinarnym pełnomocnictwa, mamy na myśli zbadanie pełnomocnictwa jako takiego, a nie w powiązaniu z daną dyscypliną naukową czy dziedziną prawa, np. pełnomocnictwa cywilnego materialnego i cywilnoprocesowego, karnoprocesowego, sądownoadministracyjnego, prokury itp. Nie ulega jednak wątpliwości, że kluczową rolę w ujęciu interdyscyplinarnym, z uwagi na względną kompleksowość regulacji, pełnią pełnomocnictwo cywilne materialne i procesowe oraz prokura. One stały się więc zasadniczym przedmiotem analizy, a wyciągnięte z niej wnioski znajdują przełożenie na pozostałe typy pełnomocnictwa rozproszone po całym systemie prawa polskiego.

Refleksem tezy głównej są dalsze tezy szczegółowe, które brzmią następująco: istotę pełnomocnictwa stanowi zbiór reguł konstytucyjnych, stanowiących konotację nazwy „pełnomocnictwo” w znaczeniu, jakie nazwa ta posiada w polskim języku prawnym; istota pełnomocnictwa ma dwoistą postać, która przejawia się z jednej strony w aspekcie funkcjo-

nalnym, odpowiadającym konsekwencyjnym regułom konstytucyjnym pełnomocnictwa, z drugiej zaś strony w aspekcie strukturalnym, odpowiadającym konstrukcyjnym regułom konstytucyjnym pełnomocnictwa; funkcjonalną istotą pełnomocnictwa jest działanie pełnomocnika w imieniu i na rzecz reprezentowanego, oparte na umocowaniu wynikającym z woli reprezentowanego, strukturalną istotą pełnomocnictwa jest zaś zbiór konstrukcyjnych elementów konstytucyjnych pełnomocnictwa, niewykazujących modalności (zmienności) w zależności od rodzaju stosunków prawnych, na gruncie których pełnomocnictwo ma funkcjonować; należą do nich relacja zachodząca pomiędzy pełnomocnictwem a stosunkiem podstawowym pełnomocnictwa i charakter prawny udzielenia pełnomocnictwa.

Z zaprezentowanych tez wypływają z kolei jeszcze dalej wynikające tezy szczegółowe, według których: między pełnomocnictwem a stosunkiem podstawowym zachodzi relacja tego typu, można mówić o samoistności pełnomocnictwa w prawie polskim, pełnomocnictwo nie może powstać bez zawiązania stosunku podstawowego, jego udzielenie jest jednostronną czynnością prawną upoważniającą, a przyjęcie – jednostronnym czynem podobnym do czynności prawnej, zaś oświadczenie woli o udzieleniu pełnomocnictwa, aby zostało skutecznie złożone, musi dojść do pełnomocnika w taki sposób, by mógł on zapoznać się z jego treścią (art. 61 k.c.).

Kluczowymi źródłami prawa, na których oparł się autor, są ustawy regulujące poszczególne typy pełnomocnictwa w prawie polskim, zwłaszcza z zakresu prawa prywatnego i postępowania cywilnego, ale również akty prawne nieodzownie związane z pełnomocnictwem, m.in. ustawy korporacyjne zawodów prawniczych i ich samorządowe akty wewnętrzne. Jeżeli chodzi o literaturę przedmiotu, to rezultatem wnikliwych badań było wykorzystanie bogatego dorobku polskiej nauki prawa cywilnego, zarówno materialnego, jak i procesowego, oraz prawa handlowego, a także publikacji z zakresu teorii prawa, metodologii nauk i filozofii, w tym logiki, co z kolei podyktowane zostało potrzebą określenia istoty pełnomocnictwa. Ponadto autor korzystał z literatury zagranicznej, przede wszystkim niemieckiej, z uwagi na silne związki polskiego modelu pełnomocnictwa, w tym również i prokury, z mo-

delem niemieckim. Poza dorobkiem doktrynalnym czerpał również z orzecznictwa sądów polskich, a w pewnym zakresie i orzecznictwa unijnego.

Monografię podzielono na sześć rozdziałów. Rozdział I rozpoczynają rozważania stanowiące próbę umiejscowienia instytucji prawnej pełnomocnictwa w szerszej perspektywie zastępstwa. W związku z tym opisano tam takie figury prawne, jak: zastępstwo pośrednie, organ osoby prawnej, przedstawicielstwo ustawowe, osoba czynna w lokalu przedsiębiorstwa (art. 97 k.c.), zastępstwo faktyczne, posłaniec i pomocnictwo. W rozdziale tym przedstawiono także rozwój instytucji pełnomocnictwa począwszy od prawa rzymskiego, z położeniem akcentu na najbardziej ważne momenty, które wpłynęły na współczesny kształt tej instytucji. Głównym celem tej części książki było określenie pojęcia pełnomocnictwa, dla którego miarodajne jest przede wszystkim pełnomocnictwo cywilne materialne, ale oprócz niego również pełnomocnictwo cywilne procesowe i prokura. Te trzy typy pełnomocnictwa zostały bowiem dość kompleksowo opisane w tekście normatywnym i posiadają względnie autonomiczne regulacje normatywne względem innych typów, w związku z czym nadają się do egzegezy jurydycznej na tyle szczegółowej, aby można było wysnuć z niej w drodze indukcji konkretne wnioski na temat istoty pełnomocnictwa, które będą z kolei oddziaływały na inne jego typy.

Rozdział II poświęcony został rozważaniom natury teoretycznoprawnej i metodologicznej skupionym wokół zbudowania poprawnego formalnie i trafnego określenia istoty pełnomocnictwa. Pełnomocnictwa, jako instytucji interdyscyplinarnej, nie sposób bowiem sprowadzić tylko do jednej dyscypliny, np. prawa cywilnego materialnego. Analiza w takim ujęciu wymaga adekwatnych narzędzi metodologicznych. W związku z tym przy badaniu istoty pełnomocnictwa wykorzystano reguły konstytutywne, które w polskiej nauce prawa opisane zostały w pracy S. Czepity (*Reguły konstytutywne a zagadnienia prawoznawstwa*, Szczecin 1996), i pojęcie typologiczne, którym zajmuje się głównie T. Pawłowski w następujących pracach: *Metodologiczne zagadnienia humanistyki*, Warszawa 1969, *Pojęcia i metody współczesnej humanistyki*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1977, *Tworzenie pojęć i definio-*

wanie w *naukach humanistycznych*, Warszawa 1978, *Tworzenie pojęć w naukach humanistycznych*, Warszawa 1986. Za pomocą takich instrumentarium określono kryterium, według którego można wyszczególnić cechy konstytutywne pełnomocnictwa w polskim porządku prawnym. Pozwoliło to z kolei na określenie istoty pełnomocnictwa w aspekcie funkcjonalnym i strukturalnym.

Przedmiotem rozdziału III jest charakterystyka tych instytucji prawnych, które co prawda wchodzą w interakcje z pełnomocnictwem, budując je na gruncie prawa polskiego, ale są zmienne w konkretnych typach pełnomocnictwa. Mówiąc obrazowo, są one nie tyle istotą pełnomocnictwa, co dostosowaniem go do specyfiki stosunków prawnych, w których ma istnieć prawnie. W książce takie instytucje składowe ujęte zostaną syntetycznie jako zakres podmiotowy pełnomocnictwa, zakres przedmiotowy pełnomocnictwa, forma pełnomocnictwa, substytucja i wygaśnięcie pełnomocnictwa. Oczywiście można przeprowadzić bardziej szczegółową klasyfikację tych instytucji. Przykładowo w zakresie podmiotowym pełnomocnictwa mieści się instytucja zdolności do czynności prawnych nie tylko mocodawcy, ale i pełnomocnika, zakres przedmiotowy pełnomocnictwa to nie tylko zakres umocowania, lecz także immanentnie z tym związana problematyka rodzajów konkretnych typów pełnomocnictwa, wygaśnięcie pełnomocnictwa zawiera zaś m.in. instytucję zrzeczenia się pełnomocnictwa, jak również jego odwołania.

Rozdział IV poświęcony został problematyce wzajemnej relacji zachodzącej pomiędzy pełnomocnictwem a stosunkiem podstawowym, czyli jednemu z dwóch konstytutywnych konstrukcyjnych elementów pełnomocnictwa. Zarysowany cząstkowy problem badawczy, stanowiący refleks głównej tezy monografii, zmusza w pierwszej kolejności do przeanalizowania instytucji stosunku podstawowego, w tym zwłaszcza w kontekście pełnomocnictwa. Stosunek zlecenia, stosunek pracy i inne stosunki pełniące rolę stosunku podstawowego dla pełnomocnictwa co prawda oddziałują na pełnomocnictwo, ale jako takie leżą poza samą jego strukturą. Tym samym są irrelewantne z punktu widzenia istoty pełnomocnictwa. Relewantna jest natomiast ich relacja (sprzężenie, interakcja) z pełnomocnictwem, która implikuje tak rudymetarną

cechę pełnomocnictwa, jaką jest jego samoistość. W związku z tym zasadnicza część rozdziału IV poświęcona została relacyjności pomiędzy pełnomocnictwem a stosunkiem podstawowym, jak również samoistości pełnomocnictwa.

Z kolei w rozdziale V poruszono problematykę drugiego konstrukcyjnego elementu konstytutywnego pełnomocnictwa w postaci charakteru prawnego udzielenia pełnomocnictwa, czyli czynności prawnej, na mocy której pełnomocnictwo powstaje. Pojęcie charakteru prawnego używane jest dość dowolnie w rozważaniach prawniczych. Jeżeli chodzi o instytucję pełnomocnictwa, to w literaturze przedmiotu najczęściej rozumie się pod tym pojęciem udzielenie pełnomocnictwa jako czynność prawną upoważniającą i jednostronną, ewentualnie dwustronną, z uwagi na to, że ta ostatnia charakterystyka jest sporna. W rozdziale V autor wychodzi od pojęcia czynności prawnej upoważniającej, dokonując opisu tego rodzaju czynności, pochyla się również nad ich typologią. Dzięki temu przygotowuje pole do analizy udzielenia pełnomocnictwa pod kątem jego upoważniającego charakteru, która stanowi kolejny fragment rozdziału. Następnie poświęca uwagę ważnemu dla istoty pełnomocnictwa problemowi, jakim jest odpowiedź na pytanie, czy udzielenie pełnomocnictwa jest jednostronną czy dwustronną czynnością prawną. Wiąże się z tym kwestia przyjęcia pełnomocnictwa. Z charakterem prawnym udzielenia pełnomocnictwa korespondują również zagadnienia adresatów oświadczeń o udzieleniu i przyjęciu pełnomocnictwa, które sprowadzają się do określenia, do kogo powinny dojść oświadczenia, aby można było mówić o tym, że zostały one skutecznie złożone. Ta analiza kończy rozdział V.

Przedmiot rozdziału VI stanowi egzemplifikacja innych typów pełnomocnictwa oprócz pełnomocnictwa cywilnego materialnego i procesowego oraz prokury. Rozważania podzielono na dwie części. Pierwsza z nich obejmuje typy pełnomocnictwa w prawie materialnym, w obrębie których opisano pełnomocnictwo: w prawie spółek handlowych, w prawie spółdzielczym, w prawie upadłościowym, w prawie wekslowym i czekowym. W części drugiej zaprezentowano typy pełnomocnictwa w prawie proceduralnym, do których należy m.in. pełnomocnictwo: w ogólnym postępowaniu administracyjnym, w postępowaniu przed

Urzędem Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej, w postępowaniu sądowoadministracyjnym i w postępowaniu karnym.

W prowadzonych rozważaniach zastosowano przede wszystkim metodę logiczno-językową, ale także hermeneutyczną i argumentacyjną. Z uwagi na wybrany problem badawczy nie sposób zapomnieć również o metodzie komparatystycznej, przy czym chodzi przede wszystkim o komparatystykę gałęzi prawa, książka nie ma bowiem charakteru prawnoporównawczego. Nie ulega jednak wątpliwości, że polskie prawo prywatne, a także procesowe łączą więzi z tradycją prawną innych państw, zwłaszcza z prawem niemieckim. Tym samym w ograniczonym zakresie, jako tło dla analizy pełnomocnictwa na gruncie polskiego systemu prawa, autor posiłkował się metodą prawnoporównawczą (komparatystyką na poziomie systemów prawa), zwłaszcza w odniesieniu do niemieckiego porządku prawnego. Monografia nie ma charakteru historycznoprawnego, istniejąca *de lege lata* regulacja prawna pełnomocnictwa w prawie polskim nie powstała jednak w historycznej próżni, w związku z tym autor sięgał, choć w niewielkim zakresie, również do metody historycznej.

Jeżeli chodzi o metodę logiczno-językową, to jest ona widoczna w tych fragmentach, które ograniczają się do analitycznego opisu prawa obowiązującego, a więc głównie w rozdziale IV i V, gdzie przeprowadzono analizę prawa w kontekście relacji zachodzącej pomiędzy pełnomocnictwem a jego stosunkiem podstawowym i charakteru prawnego udzielenia pełnomocnictwa. Ponadto znalazła ona zastosowanie w rozdziale III i VI, gdzie analitycznie opisano różne typy pełnomocnictwa i ich elementy. Metoda hermeneutyczna została użyta głównie w rozdziale II, gdzie mamy do czynienia z tzw. systematycznym podejściem do instytucji prawnej pełnomocnictwa. Określenie istoty pełnomocnictwa wymaga bowiem sięgnięcia ponad samą analizę opisową prawa, do filozofii, w tym logiki, metodologii nauk i teorii prawa. Argumentacja prawnicza (topika prawnicza) zastosowana została zwłaszcza w rozdziale IV i V, w których w związku z głębszym potraktowaniem problematyki cząstkowej (chodzi o relacje pomiędzy pełnomocnictwem a jego stosunkiem podstawowym i charakter prawnym udzielenia pełnomocnictwa) przedstawiono argumentację przemawiającą

za bronionymi w nich tezami i kontrargumentację przeciw poglądom konkurencyjnym. Metoda komparatystyczna w optyce gałęzi prawa użyta została w rozdziałach III i VI, w których pewne refleksywne zagadnienia pracy omówiono w oparciu o typy pełnomocnictwa zawarte w różnych gałęziach prawa. Metoda prawnoporównawcza wzbogaciła wywód zawarty w rozdziałach I, IV i V, a metoda historyczna głównie w rozdziale I, a także III.

Rozdział I

ROZWÓJ I POJĘCIE PEŁNOMOCNICTWA

1. Uwagi wprowadzające

W rozwoju historycznym myśli prawnej wytworzyły się obok pełnomocnictwa także inne postacie posługiwania się osobą trzecią przy dokonywaniu czynności prawnych. Najogólniej rzecz ujmując, przedstawicielstwo, a co za tym idzie pełnomocnictwo, wywodzi się z szeroko pojętego zastępstwa. W doktrynie przyjmuje się, że termin „zastępstwo” oznacza działanie w sferze cudzego interesu. Korelują z nim dwa elementy, tj. działanie na cudzy rachunek i działanie w cudzym interesie, których odpowiednie skonfigurowanie daje różne postacie zastępstwa ujmowanego *sensu largo*¹.

Zastępstwo *sensu largo* jest pojęciem o szerszym zakresie pojęciowym niż przedstawicielstwo, gdyż poza samym przedstawicielstwem, określanym niekiedy jako zastępstwo bezpośrednie², obejmuje również tzw. zastęp-

¹ Zob. A. Kędzierska-Cieślak, *Komis (zagadnienia cywilnoprawne)*, Warszawa 1973, s. 33.

² Zob. F. Bossowski [w:] F. Zoll, *Prawo cywilne dzielnic polskich w zarysie. Prawo cywilne ziem wschodnich, cz. IV (tłumaczenie i uzupełnienie 10 wydania dzieła p.t.: „Uczebnik ruskogo granżanskogo prawa” G.F. Szerszeniewicza Moskwa 1912)*, Warszawa–Kraków 1922, s. 78; F. Zoll, *Prawo cywilne opracowane głównie na podstawie przepisów obowiązujących w Małopolsce. Część ogólna, t. I*, Poznań 1931, s. 226–227; J. Fabian, *Pełnomocnictwo*, Warszawa 1963, s. 14–15; J. Frąckowiak [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 7, *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Rajski, Warszawa 2004, s. 572; M. Pazdan [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 2, *Prawo cywilne – część ogólna*, red.

stwo pośrednie i dokonywanie czynności faktycznych za kogoś innego. Cechą charakterystyczną przedstawicielstwa w tym kontekście jest to, że oba elementy, tj. działanie na cudzy rachunek i w cudzym interesie, zbiegają się w typowej sytuacji zastępstwa, jaką jest przedstawicielstwo. W tej typowej sytuacji oba wspomniane elementy harmonizują z sobą³.

Określenie zakresu pojęcia zastępstwa nie jest bynajmniej w doktrynie polskiej sprawą przesądzoną. Przez długi czas dominowało bowiem stanowisko zawężające zakres zastępstwa jedynie do czynności prawnych, czego konsekwencją jest podział dychotomiczny zastępstwa na przedstawicielstwo i zastępstwo pośrednie⁴. Obecnie jednak wydaje się, że przewagę zdobyło stanowisko zaprezentowane przez F. Zolla, dostrzegającego potrzebę włączenia w zakres pojęciowy zastępstwa także osób, które dokonują czynności faktycznych za kogoś innego⁵. To stanowisko zasługuje w ocenie autora na aprobatę, przy czym dydaktycznie użyteczne może okazać się posługiwanie nie tylko pojęciem

Z. Radwański, Warszawa 2008, s. 478; M. Piekarski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1, red. Z. Resich, J. Ignatowicz, J. Pietrzykowski, J.I. Bielski, Warszawa 1972, s. 231.

³ Por. A. Kędzierska-Cieślak, *Komis...*, s. 33.

⁴ Zob. F. Bossowski [w:] F. Zoll, *Prawo cywilne...*, s. 77–78; B. Gawlik [w:] *System prawa cywilnego. Część ogólna*, t. I, red. S. Grzybowski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1985, s. 746; W.L. Jaworski, *Kodeks cywilny austriacki*, t. II, Kraków 1905, s. 588; R. Longchamps de Bérier, *Wstęp do nauki prawa cywilnego ze szczególnym uwzględnieniem kodeksów obowiązujących w b. Królestwie Kongresowym, w Małopolsce i w W. Ks. Poznańskim*, Lwów 1922, s. 219; R. Longchamps de Bérier, *Zobowiązania*, Lwów 1939 (Poznań 1999 – przedruk), s. 122; A. Szpunar, *Stanowisko prawne pełnomocnika*, „Przeгляд Notarialny” 1949/1–2, s. 56. Prezentowane jest także skrajne stanowisko utożsamiające zastępstwo z przedstawicielstwem, a nawet, jak się wydaje, kwestionujące potrzebę wyodrębnienia szerszej kategorii, jaką jest zastępstwo; zob. A. Stelmachowski, *Istota i funkcje posiadania*, Warszawa 1958, s. 90–92; S. Grzybowski [w:] *System prawa cywilnego. Część ogólna*, t. I, red. S. Grzybowski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974, s. 611–612.

⁵ Zob. F. Zoll, *Prawo cywilne w zarysie*, oprac. z udziałem T. Sołtysika, Warszawa–Kraków 1921, s. 24; F. Zoll, *Prawo cywilne opracowane...*, s. 226; F. Zoll, *Zobowiązania w zarysie według polskiego kodeksu zobowiązań*, podręcznik poddany rewizji i wykończony przy współudziale S. Kosińskiego i J. Skąpskiego, Warszawa 1948, s. 407; zob. także J. Fabian, *Pełnomocnictwo...*, s. 89–90; M. Piekarski [w:] *Kodeks cywilny...*, s. 231; M. Planioł, *O zobowiązaniach*, przekład A. Kramsztyk, red. M. Przedborski, J. Namitkiewicz, cz. III, Warszawa 1928, s. 531, przyp. 2; J. Wasilkowski, *Prawo rzeczowe w zarysie*, Warszawa 1957, s. 370, przyp. 17.

zastępstwa, ale i zastępstwa *sensu largo*, w którym mieściłoby się również zastępstwo faktyczne⁶.

2. Umiejscowienie pełnomocnictwa na tle szeroko pojętego zastępstwa

2.1. Natura przedstawicielstwa

Jak pisze W. Wołodkiewicz, wpływ prawa rzymskiego na kształt praw państw współczesnych jest nieporównywalny z wpływem innych prawodawstw antycznych. Wiele ludów starożytnych wniosło wkład w rozwój kultury ludzkości, żaden z nich jednak nie przyczynił się do rozwoju prawa w takim stopniu jak Rzymianie. Stworzone przez nich na przestrzeni tysiącleci historii prawa rzymskiego instytucje, konstrukcje prawne i siatka pojęciowa wywarły wpływ na późniejsze dzieje prawa⁷. Niemniej jednak w przypadku zastępstwa bezpośredniego (przedstawicielstwa) prawodawstwo rzymskie miało charakter hamujący. Rzymskiemu prawu prywatnemu obca była ta instytucja prawna. Wychodziło ono bowiem z generalnego założenia, że osoby niebędące stronami czynności nie mogą stać się mocą tej czynności ani właścicielami, ani wierzycielami, ani dłużnikami⁸. Przyczyną takiego stanu rzeczy był przede wszystkim specyficznie ukształtowany ustrój gospodarczy, w którym powszechnie rozwinięte było niewolnictwo. Powodem braku zastępstwa bezpośredniego była również specyficznie ukształtowana prawnie organizacja rodziny. Zarówno niewolnicy, jak i wolni członkowie rodziny, czyli *alieni iuris*, byli niejako organami zwierzchnika familijnego i wszystkie

⁶ Zob. A. Kędzierska-Cieślak, *Komis...*, s. 43, 44; M. Pazdan [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 2..., s. 467; E. Till, *Nauki ogólne austriackiego prawa prywatnego*, Lwów 1911, s. 323–324; E. Till, *Polskie prawo zobowiązań. Projekt wstępny z motywami. Część ogólna*, Lwów 1923, s. 83–84.

⁷ Por. W. Wołodkiewicz [w:] *Łacińskie paremie w europejskiej kulturze prawnej i orzecznictwie sądów polskich*, red. W. Wołodkiewicz, J. Krzynówek, Warszawa 2001, s. 15; W. Wołodkiewicz, *Regulae iuris* [w:] *Łacińskie inskrypcje na kolumnach Sądu Najwyższego Rzeczypospolitej Polskiej*, red. W. Wołodkiewicz, Warszawa 2001, s. 1.

⁸ Por. H. Capitant, *Wstęp do nauki prawa cywilnego*, przekład S. Tylbor, Warszawa–Kraków 1938, s. 391; zob. także R. Longchamps de Bérier, *Wstęp do nauki...*, s. 221.

Paweł Widerski – doktor nauk prawnych; ukończył aplikację radcowską i jest radcą prawnym specjalizującym się w prawie cywilnym, handlowym i prawie pracy; absolwent szkoły prawa amerykańskiego na KUL oraz finansów i rachunkowości na UMCS; autor szeregu publikacji z zakresu prawa cywilnego materialnego i procesowego.

Monografia kompleksowo przedstawia problematykę pełnomocnictwa na gruncie polskiego systemu prawnego w ujęciu zarówno funkcjonalnym, jak i strukturalnym. Umieszczenie pełnomocnictwa w szerszej perspektywie zastępstwa skutkuje omówieniem takich instytucji prawnych jak np.: zastępstwo pośrednie, przedstawicielstwo ustawowe, zastępstwo faktyczne czy pomocnictwo.

Autor szczegółowo analizuje pojęcia pełnomocnictwa cywilnego materialnego i procesowego oraz prokury. Omawia m.in. takie zagadnienia jak:

- charakter prawny udzielenia pełnomocnictwa i jego przyjęcia,
- samoistość pełnomocnictwa,
- wpływ nienależytego umocowania pełnomocnika procesowego cywilnego na postępowanie,
- doręczenie oświadczeń o udzieleniu i przyjęciu pełnomocnictwa a skuteczność ich złożenia.

Walorem publikacji jest uwzględnienie najnowszych zmian odnoszących się do prokury, wprowadzonych m.in. ustawą z 26.01.2018 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 398) i ustawą z 6.03.2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo przedsiębiorców oraz inne ustawy dotyczące działalności gospodarczej (Dz.U. poz. 650).

Monografia będzie cennym źródłem informacji dla praktyków: sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych, notariuszy, komorników, pracowników naukowych, a także studentów.

Książka powstała na podstawie rozprawy doktorskiej, która zdobyła II nagrodę w LII Ogólnopolskim Konkursie „Państwa i Prawa” na najlepsze prace habilitacyjne i doktorskie ogłoszonym w 2016 r.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL

ISSN 1897-4392

ISBN 978-83-8124-636-1

CENA 159 ZŁ (W TYM 5% VAT)